

szervezési és műszaki feladatok megoldása után – a következő lehetőségeket fogja nyújtani a felhasználónak:

- önállóan végzett információkeresés, ami lényegesen növeli a kapott információ relevanciáját,
- a kérés megfogalmazása pontosítható lesz a párbeszéd keresés folyamatában is,
- a keresés során bekövetkező igényváltozástól függően széles határok között variálható lesz a kiadandó információ mennyiség.

E program megvalósítása az évtized végéig is csak kísérleti üzemmódban lesz lehetséges. Maga a könyvtár kisszámú kollektívájával a felmerülő problémáknak csak egy részét képes önerőből megoldani, nevezetesen:

- A könyvtár mint funkcionális rendszer modellezése.
- A tudományos publikációk információértéke automatizált mérési módszereinek kutatása. Az információk mérésénél a következő tényezőket kell figyelembe venni: az anyag újdonsága, a dokumentum terjedelme, az adott téma feldolgozási spektruma, hivatkozottság, elavulási idő (a keresettség dinamikája), igény rá a szak- és iskolai könyvtárakban, példányszám, az új és hagyományos információ aránya, a dokumentum struktúrája stb.
- Nem bonyolult könyvtári bibliográfiai folyamatok automatizálási módszereinek, algoritmusainak és programrendszereinek a kidolgozása miniszámítógépekre, valamint a miniszámítógépek intellektuális terminálként történő felhasználási módozatainak ki-munkálása.
- Osztott bibliográfiai és faktografikus adatbankok létrehozási módszereinek a kidolgozása a műszaki-tudományos könyvtárakból és tájékoztató részlegekből álló hálózat részére.

Az automatizált rendszer bevezetésének egyesítenie kell a könyvtári információs szolgáltatás valamennyi fontos folyamatát és a következő feladatokat megoldania:

- a hazai és külföldi irodalomra feladott rendelések teljesítésének automatikus ellenőrzése,
- a könyvtárba beérkező irodalom automatikus feldolgozása,
- a géppel olvasható katalógusok létrehozása,
- a felhasználók kiszolgálása folyamatos tájékoztatással, retrospektív kereséssel, valamint primer dokumentummal vagy annak másolatával,
- információs kiadványok előállítás,
- a könyvtárközi kölcsönzési igények kielégítésének diszpécser típusú irányítása,
- a könyvtár működési adatainak elemzése a tevékenység tervezésének és irányításának optimalizálása céljából,
- az automatizált rendszer működésének biztosítása az akadémia egységes információs rendszerébe tartozó automatizált központként,
- az olvasói kiszolgálás koordinálása a leningrádi körzet információs központjaival.

A rendszer kiépítésének első szakasza 1985-ig tartott, a második – amelynek eredménye a teljesen kiépített üzemelő rendszer lesz – 1990-ben zárul.

/DANČENKO, T.N.—KRAJZMER, L.P. — FILOV, V.A.: *Avtomatizirovannaâ bibliotečno-informacionnaâ sistema Biblioteki Akademii Nauk SSSR = NTI, Ser 2. 1983. 4.sz. p.1–4./*

(Virághalmy Ferenc)

A tájékoztató munka fejlesztése az NDK-ban 1990-ig

Az NDK-ban a szocializmus továbbépítésének jelenlegi szakaszában a tudományos-műszaki tájékoztatás szakembereire növekvő felelősség hárul. A tudomány és technika 1990-ig, illetve 2000-ig végrehajtandó fejlesztését elősegítő tájékoztatásnak és könyvtárügynek feladatai teljesítéséhez figyelemmel kell kísérnie az információs igények változását, eleget kell tennie a tájékoztató munkával szemben támasztott új minőségi és mennyiség követelményeknek. Elő kell segíteni az országos információs rendszerben és a sakkönyvtári hálózatban a korszerű információs technika és technológia alkalmazását. A nagyobb gazdasági hatékonyság érdekében végzendő tájékoztató munka fejlesztése a hagyományos gondolkodásmóddal és eszközökkel már nem oldható meg, hanem csak társadalmi összefogással és a korszerű eszközök és módszerek alkalmazásával.

A tudományos-műszaki tájékoztató munka fejlesztésének fő irányait a következők határozzák meg:

A tudományos tájékoztatás mindinkább termelési tényezővé válik.

A korábban főleg az irodalom beszerzésére és terjesztésére összpontosító tájékoztató, dokumentációs és könyvtári munka minőségi változáson megy át és egyre szervezettebben beépül a szellemi alkotó tevékenységekbe. A feladatok súlypontja tehát a szakirodalom rendelkezésre bocsátásáról annak elemző értékelésére, a tartalom, a tényadatok közvetítésére tevődik át.

Az információ a népgazdaság valamennyi területén a kutatás és fejlesztés, a technológiai innováció alkotóelemévé válik, a tájékoztató munka pedig ipari jelleget ölt és – a szállításhoz, közlekedéshez hasonlóan – részt vesz a közvetlen értéktermelésben.

A mikroelektronika, az adatközlés és az információk technika legkülönfélébb eszközeinek felhasználása a munka ésszerűsítésén túl minőségi változásokhoz vezet. A korszerű technika segítségével feltárt és nagyobb távolságokból is hozzáférhető hatalmas információ-tömeg meggyorsítja a kutatást és a fejlesztést, javítja az alkotó munka színvonalát, elősegíti a megfelelő döntéseket és a párhuzamos fejlesztési törekvések kiküszöbölését. A tudomány, a technika és a gazdaság bonyolult kölcsönhatása, a kutatás interdiszciplináris jellege, a hatalmas információ-tömeg szükségessé teszi az adatbankok és szolgáltatások kiterjedt hálózatának kiépítését.

A törekvések arra összpontosulnak, hogy mind az eredeti és sokszorosított szakirodalom, mind a forrásokra vonatkozó adatok gyorsabban és tökéletesebb minőségben álljanak rendelkezésre.

A tájékoztató és könyvtári munka, illetve az ezekre vonatkozó kutatás és fejlesztés tudományos jelleget ölt, mennyisége és jelentősége pedig megnő.

Az NDK jelenlegi tájékoztatói rendszere mind fejlettségi szintjében, mind céljaiban és teljesítőképességében felveheti a versenyt a nemzetközi színvonallal, sok tekintetben pedig felette áll a tőkés országok kereskedelmi jellegű szolgáltatásainak. A teljes ismeretanyag mindenki számára hozzáférhető, a nemzetközi szakirodalom objektív és reális feltárását nem akadályozzák monopolista törekvések, gazdasági vagy politikai megfontolások.

Őszintén szembe kell azonban nézni azzal, hogy a korszerű technológiai eszközök alkalmazása elmarad a nemzetközi színvonalától, aminek oka a magas költségek. Ezt a hiányosságot elsősorban a Szovjetunióval és a többi szocialista országgal kiépítendő együttműködés keretében a meglévő technológiák hatékonyabb bevetésével kell ellensúlyozni.

Az 1990-ig végrehajtandó fejlesztés terve a következő feladatokat tartalmazza:

1. Az ipari kombinátokban komplex tudományos-műszaki tájékoztatói szolgáltatásokat kell létrehozni, minden egyéb területen pedig fokozni kell a tájékoztatói és szakkönyvtári szolgáltatások teljesítményét.
2. A teljes népgazdaság széles körű ellátása érdekében ki kell építeni a tájékoztatói szolgáltatások és adatbankok automatizált hálózatát.
3. A korszerű technológia segítségével el kell mélyíteni az együttműködést a Szovjetunióval és a nemzetközi szolgáltatásokkal.
4. A szakirodalmi források rendelkezésre bocsátása érdekében szorosabbra kell fűzni a kapcsolatokat a tudományos-műszaki tájékoztató és a szakkönyvtárak között.

Kulcsfontosságú a munkamegosztás tökéletesítése mind nemzeti, mind pedig nemzetközi szinten. A szocialista együttműködésnek mindenekelőtt a meglévő rendszerek jobb kihasználására kell irányulnia.

Az Egyesült Államokban a publikált eredmények hiányos ismerete miatt sok a párhuzamos kutatás, erre évente 2 milliárd dollárt vesztegetnek el. Az NDK-ban számos tájékoztatói szolgáltatás (pl. az ipari robotokra, a műanyagkutatásra vonatkozó) munkamegosztásos alapon működik. A feltárt információkat számos ipari kombinát nemcsak jól hasznosítja, hanem a partnereknek is rendelkezésre bocsátja saját eredményeit. Sajnos azonban még mindig sok az olyan műszaki szakember, aki a szolgáltatásokat alig vagy nem kellő mértékben veszi igénybe és tapasztalatait nem osztja meg másokkal.

Mind a népgazdaság, mind az egyes üzemek számára sokkal kifizetődőbb, ha az egyes intézmények csupán a profiljukba tartozó speciális témákat dolgozzák fel, míg az egyéb információkat és forrásokat az e célra létesített közös tárból merítik. Ez azonban feltételezi, hogy e tár táplálásáért az egész információs közösség egyöntetűen felelősséget vállaljon.

A szovjet mágnesszalagos szolgáltatások bevezetése 1990-ig fontos szakasza a közvetlenül hozzáférhető tájékoztató szolgáltatások és adatbázisok megteremtéséig vezető útnak.

Természetesen még nem tisztázódott minden. Fölvethető például, hogy az információs profilok pontos meghatározása és a nekik megfelelő mágnesszalagos szolgáltatások pontos ismerete esetén folytatni kell-e, s vajon milyen mélységben, az NDK-ban is meglévő szakirodalom saját feltárását. Ha ez nem is váltható ki egyik napról a másikra, be kell látni, hogy a saját feldolgozás nagyobb költség- és időráfordítással jár.

A tudományos tájékoztató és a könyvtárügy közötti átfogó együttműködés célja, hogy a legkisebb valutaráfordítással biztosítja a külföldi szakirodalom hatékony felhasználását. A cél elérésének előfeltétele a korszerűen szervezett, megbízható központi katalógusok és a munkamegosztásos alapon működő másolatszolgáltatási rendszer megteremtése, beleértve a mikrofilmet is.

Az NDK-ban energikusan folyik a tudományos tájékoztató és a könyvtárügy 1990-ig terjedő népgazdasági fejlesztési terveinek kidolgozása a fenti irányelvek alapján. Az állami szervek és az illetékes irányító testületek közelmúltban tartott tanácskozásain megvitatták a tudományos-műszaki tájékoztató helyzetét, a könyvkiadás, a Német Állami Könyvtár és a központi szakkönyvtárak fejlesztésének koncepcióit, valamint az informatikai kutatások és képzés bővítésének kérdését. Sok múlik azon, hogy az illetékes állami szervek az ipari kombinátokkal, tudományos felsőoktatási és információs intézményekkel karöltve hogyan fordítják le a koncepciókat és terveket a konkrét feladatok nyelvére.

/OCH, H.: Zu einigen Grundfragen der sozialistischen Gemeinschaftsarbeit für die weitere Leistungsentwicklung der Information und Dokumentation bis 1990 = Informatik, 31.k. 1. sz. 1984. p. 1-3./

(Dezso Zsigmondné)